

SÖZÜ QOCALMAYAN ŞAİR

Böyük şairin 100 illik yubileyi münasibətilə

Bəxtiyar Mahmud oğlu Vahabzadə - 1925-ci il avqust ayının 16-da Şəki şəhərində anadan olmuşdur. O, ilk ibtidai təhsilini Şekidə almış və 1934-cü ildə ailəsi ilə birlikdə Bakı şəhərinə köçmüş, orada orta məktəbi bitirmişdir. 1942-1947-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Universitetində təhsil almış, 1947-1950-ci illərdə aspiranturada təhsilini davam etdirmişdir. 1950-ci ildə əmək fəaliyyətinə başlamışdır. 1951-ci ildə Bəxtiyar Vahabzadə "Səməd Vurğunun lirikası" mövzusunda namizədlik dissertasiyası yazmışdır. O, 1962-ci ildə doktorluq elmi işi yazmaq üçün məzuniyyətə çıxmış, 1964-cü ildə "Səməd Vurğunun həyatı və yaradıcılığı" mövzusunda doktorluq dissertasiyasını uğurla müdafiə etmişdir. 1980-ci ildə Bəxtiyar Vahabzadə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, 2000-ci ildə isə akademiyanın həqiqi üzvü seçilmişdir.

Bəxtiyar Vahabzadənin 1943-cü ildə yazdığı "Ana və şəkil" adlı ilk kitabı, 1947-cü ildə isə çap etdirdiyi "Mənim dostlarım" adlı kitabı onu az vaxtda respublikada tanıtırmışdır. 1944-cü ildə mətbuatda çap edilən "Yaşıl çəmə, ağac altı, bir də ki, tünd çay" şeirindən təsirlənən Səməd Vurğunun təkidi ilə Bəxtiyar Vahabzadə Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü seçilmişdir. 1950-ci illərin əvvəllərindən başlayaraq çap edilən "Bahar", "Əbədi heykəl", "Dostluq nəğməsi" və bundan sonrakı kitabları onu xeyli məşhurlaşdırmışdır. 1959-cu ildə Bəxtiyar Vahabzadənin yazdığı "Gülüstan" poeması 1960-cı ildə "Nuxa fəhləsi" qəzetində çap edilmişdir. Bu onun həyatında çox böyük hadisəyə çevrilmişdir. Bir tərəfdən dövlət orqanlarının ona təzyiqi, digər tərəfdən də onu qoruyan xalq məhəbbəti qarşı-qarşıya gəlmişdir. Bu qarşıdurmada Bəxtiyar Vahabzadəni iqtidarda, dövlət orqanlarında işləyən vətənpərvərlər və xalq sevgisi qorumuşdur.

1974-cü ildə Bəxtiyar Vahabzadəyə "Azərbaycanın Əməkdar incəsənət xadimi" fəxri adı verilmişdir. 1976-cı ildə "Gülüstan" poemasından sonra ən yaxın dostu professor Şirməmməd Hüseynovun tövsiyyəsi ilə özünü müdafiə üçün yazdığı "Leninlə söhbət" və "Muğam" poemasına görə Azərbaycan dövlət mükafatına layiq görülmüşdür. Bəxtiyar Vahabzadə 1981-ci ildə Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqı yazıçılarının VII qurultayında SSRİ Yazıçılar İttifaqı İdarə Heyətinin üzvü seçilmişdir, 1984-cü ildə SSRİ Dövlət mükafatı laureatı olmuş, həmin il də Xalq şairi fəxri adına layiq görülmüşdür. 1988-ci ildə ona Mirzə Fətəli Axundov adına ədəbi mükafat verilmişdir və "Qırmızı əmək bayrağı" ordeninə layiq görülmüşdür. 1991-ci ildə Azərbaycan Yazıçılar Birliyi Ağsaqqallar Şurasının üzvü seçilmişdir. Bəxtiyar Vahabzadə 1995-ci ildə "İstiqlal" ordeni ilə təltif olunmuşdur. O, 1991-ci ildə təşkil edilən Azərbaycan Respublikası Ali Soveti milli şurasının tərkibinə daxil edilmiş və 1995-2005-ci illərdə müstəqil Azərbaycanın millət vəkili seçilmişdir.

Bəxtiyar Vahabzadə təkcə şair kimi deyil, tədqiqatçı alim, ədəbiyyatşünas və dramaturq kimi də Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində özünəməxsus zirvəyə yüksəlmişdir. Türkoloq alim Aydın Məmmədov Bəxtiyar Vahabzadə poeziyası haqqında yazarkən deyir: "Bəxtiyar Vahabzadə vətən torpağından göyərmiş poeziyadır".

Akademik Yaşar Qarayev Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığını 3 dövrə bölmüşdür. Onun mülahizəsinə görə birinci dövr məktəb şeirləridir. Həmin dövrdə şair kimliyini qazanıb. İkinci dövr tarix və dünyaya səyahət, üçüncü dövr özünə səyahət, özünə etmə dövrüdür. O, fikirlərini şeirlərində belə biruzə verib.

"A"-dan "ana" yazdıq, "b"-dənsə "baba",
"V"-dən "Vətən" yazdıq, "e"-dən "el",
"oba".

*Ana yurdumuzu bu səslərlə sən
Ruhuna, qəlbinə həkk edəcəksən.
Başqa bir şeirində deyir:
Yaz ayları çağıldayan səlmisən?
Bu dünyanı oynucaqmi bilmisən?
Həyat səni güldürəndə gülmüsən
Hünərin var ağladanda gül, görüm.*

Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığından götürülən bir çox nümunələrdə ömrün müxtəlif dövrlərində insan düşüncəsinin necə dəyişdiyi əks olunur. Bəxtiyar Vahabzadə ya-

radıcılığında məktəb şeirlərindən vətən şeirlərinə keçid tamamilə təbii surətdə baş vermişdir. Ona görə ki, burada aparıcı xətt ana südümdən ana məkdəb sevgisinə, ana məktəb sevgisindən ana vətən sevgisinə çevrilməklə mərhələ-mərhələ davam etmişdir. Bu da əlbəttə ki, ən sonda özünü və dünyanı dərk etmə səviyyəsinə yüksəlmişdir. Bəxtiyar Vahabzadə rus imperiyasına qarşı həmişə barışmaz olmuşdur. O, bu fikirlərini belə izhar etmişdir.

*"Mən azadam",
"müstəqiləm" sözlərini
Öz dilində deməyə də
İxtiyarım yoxsa əgər,
De, kim mənə azad deyər?"*

O, bir çox fikirlərini üstüörtülü yazsa da, onun oxucuları bu fikirləri tam aydınlığı ilə anlayır və dərk edirdilər.

Bəxtiyar Vahabzadəni sözüümüzün ağsaqqalı edən əsas amil onun tam aydın görünən hadisə və faktndan uzaqlaşa bilməməsi, formadan daha çox məzmun və mahiyyətə yaxınlaşmasıdır. Sovet dövrünün bütün tarix kitablarında "Gülüstan sülh müqaviləsi"ndən yazılırdı və bütün bu yazılarda Şimali Azərbaycanda yaşayanların tarixi xoşbəxtliyi kimi qiymətləndirilirdi. "Gülüstan müqaviləsi" Rusiya ilə İran arasında sülh müqaviləsidir. Burada Azərbaycanın iştirakı yoxdur. Azərbaycanı müharibədə əldə edilən qənimət kimi bölüşdürənlər - Rusiya və İran uzun illər öz ideologiyalarına uyğun təbliğat aparmışlar. Bəxtiyar Vahabzadənin intellektual - poetik "Gülüstan" haqqından sonra hər iki tərəfdə xalqlar diksinib ayıldılar. Bəxtiyar Vahabzadə real tarixi hadisəyə elə bir güzgü tutmuşdu ki, orada tam həqiqət əks olunmuşdur. Hər bir azərbaycanlı üçün hadisələr tam aydınlaşmışdır.

*... Vardırsa yaranmış,
Mütləq yaradan var.
Varsansa, özündən əvvəlcə atan var.
Dünya quru bir səs,
Qəm çəkməyə dəyməz,
Yüz-yüz itən olsun,
Min-min də bitən var.
Şükr eyliyelim ki,
Bizlərdən həm əvvəl,
Həm sonra vətən var.*

1988-ci ildən başlayaraq yalnız yaradıcılığı ilə deyil, həm də ictimai-siyasi fəallığı ilə öz mövqeyini bildiren, hadisələrin mərkəzində olan Bəxtiyar Vahabzadə 1990-cı ilin 20 yanvar gününü bütün şiddəti ilə yaşamışdır.

O, həmin günün şəhidlərinə həsr etdiyi poemada azadlığın yaxında olduğunu daha çox hiss edirdi.

*Onlar sübut etdi, hər qara zülmün
Əli uzansa da, ömrü gödəkdir.
Xalqın azadlığı sabah, biri gün
Şəhid yarasından göyərəcəkdir.*

Poetik-fəlsəfi mütəfəkkirənə yaradıcılığın bir sirri də öz daxilinə enməklə özünə doğru yol getməkdədir. Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığının daha bir məziyyəti də elə bundadır. Öz keçmişi və şöhrətli tarixindən ta bu günədək keçən yollara nəzər salan şair fərd kimi, millət kimi cılızlaşmağı etiraz edirdi. O, deyirdi: "Gələni kəpiklə qarşılamayı, gedəni təpiklə yola salmayı" öz-özünə yadlaşma kimi qiymətləndirirdi.

*Bunu düşündükcə xoflanıram mən,
Vallahi, kimsədən bir gileyim yox.
Mən necə qorxmayım xatirələrdən?
Mənim keçmişim var, gələcəyim yox.*

Bu sətirlərlə Bəxtiyar Vahabzadə rus imperiya siyasətinə etirazını bildirirdi.

Şair kimi ölçüsüz zaman içində yaşamaq Bəxtiyar Vahabzadə poeziyasının fəlsəfi məzmununa daha çox siraət etmişdir. Bəzən zaman və məkan dolaşıcılığında bir şair xoşbəxtliyinə qibtə edirik. İllər boyu həsrətdən, hicrandan gileyli olan şair əlçatmaz varlığında könül xoşbəxtliyi axtarır.

*Sən mənim qərribə qismətim, paym,
Gecələr günəşim, gündüzlər Ayım.
Güneydə quzeyim, qışda yazımsan,
Sən mənim həmişə əlçatmazımsan.*

Bəxtiyar Vahabzadənin bütün fəaliyyətində onun şairliyi öndə durur. O, bir çox şeirlərində və poemalarında bunu əks etdirmişdir.

Bəxtiyar Vahabzadə özünün "Fəryad" pyesi ilə Azərbaycan dramaturgiyasına yeni bir mövzu gətirmişdir. Özünə və dünyaya mifik, poetik, fəlsəfi gözle baxan şair geriye boylanmaqla türkən tarixindəki səhvləri açıb göstərmişdir.

Orada pas tutmuş bir qılınca kimsənin əl uzatmağa cəsarət etməməsi simvolik anlamdır. Şair irəli keçib o qılınca götürmək istəyəndə qabağını kəsdilər və dedilər: - Əl vurma sehirlirdi, bu qılınca kimin əlində olsa, elə onun özünü kəsəcək.

Bəxtiyar Vahabzadənin 12 cildlik külliyyatı professor Ramazan Qafarlı tərəfindən çapa hazırlanmış və millət vəkili Cavanşir Feyziyevin sponsorluğu ilə nəşr edilərək xalqa təqdim edilmişdir. Biz bu kitablarla Bəxtiyar Vahabzadəni daha yaxşı oxuya, tanıya və dərk edə bilərik. Bəxtiyar Vahabzadə həmişə öz yaradıcılığı ilə oxucularını düşündürmüş və dünyanın dərkinə istiqamətləndirmişdir. Ahıl yaşlarında yazdığı şeirlərindən birində deyir:

*Qocaldır insanı, qocaldır zaman,
Ürəyin atəşi, közü qocalmır.
Dağları, daşları qocaldan zaman,
Bilmirəm bəs niyə özü qocalmır.*

*Bəxtiyar, düşünək biz dərin-dərin,
Xəyallar möhtəşəm, arzular şirin.
Əsl sənətkarın, əsl şairin
Özü qocalsa da, sözü qocalmır.*

Mənim bu yazım böyük şair Bəxtiyar Vahabzadə əziz xatirəsinə kiçik bir vəfa borcudur.

Xəyalə Nağıyeva
Şəki Dövlət Regional Kollecin
Şöbə müdiri